

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Катедра медіакомунікацій

ЗАТВЕРДЖУЮ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ

рівень вищої освіти другий (магістерський)

галузь знань 06 – «Журналістика»

спеціальність 061 – «Журналістика»

освітньо-професійна програма «Аудіовізуальні медіа та цифрова журналістика»

вид дисципліни обов'язкова

факультет соціологічний

2022 / 2023 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою соціологічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

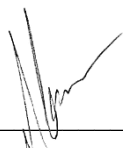
15 червня 2022 року, протокол № 7

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Анатолій ПОДОРОЖКО, старший викладач кафедри медіакомунікацій;

Програму схвалено на засіданні кафедри медіакомунікацій

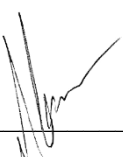
Протокол від 14 червня 2022 року № 5

В. о. завідувача кафедри медіакомунікацій

Лідія СТАРОДУБЦЕВА

Програму погоджено з гарантом (керівником проєктної групи) освітньо-професійної програми «Аудіовізуальні медіа та цифрова журналістика»

Гарант освітньо-професійної програми
(керівник проєктної групи)

Лідія СТАРОДУБЦЕВА

Програму погоджено науково-методичною комісією соціологічного факультету

Протокол від 21 червня 2022 року № 10

Голова науково-методичної комісії соціологічного факультету

Юлія СОРОКА

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Культура мовлення» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки студентів другого (магістерського) рівня спеціальності 061 – «Журналістика» освітньо-професійної програми «Аудіовізуальні медіа та цифрова журналістика»

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни: ознайомлення студентів з культурою мови, акторською подачею матеріалу, прийомами публічних виступів; навчання студентів досконалому володінню мовними засобами. Дисципліна має переваги та можливості для опанування не тільки ґрунтовними теоретичними знаннями з культури мовлення, але й навчає вільно володіти мовою, вміти правильно добирати мовно-виражальні засоби відповідно до мети й обставин спілкування.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни: оволодіння культурою мови в медіа, опанування технікою діафрагмального дихання; постановка правильної артикуляції та чіткої дикції; виправлення мовних дефектів, усунення «говірки»; оволодіння вмінням робити паузи у мовленні (граматична, логічна, психологічна, люфт-пауза); розширення голосового діапазону; оволодіння мовами медійного мовлення з урахуванням типу медіа (радіо- і тележурналістика); отримання практичних навичок роботи перед мікрофоном та публічних виступів у медійному просторі.

1.3. Кількість кредитів: 3 кредити

1.4. Загальна кількість годин: 90 годин

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
1-й	1-й
Лекції	
16 год.	4 год.
Практичні, семінарські заняття	
16 год.	6 год.
Лабораторні заняття	
0 год.	0 год.
Самостійна робота	
58 год.	80 год.
Індивідуальні завдання	
0 год.	

1.6. Заплановані результати навчання: оволодіти знаннями щодо культури і техніки мови в різних типах медіа; знати норми і правила усного мовлення; оволодіти навичками роботи бродкастера та подкастера; опанувати прийоми майстерності радіоведучого; отримати практичний досвід роботи перед мікрофоном, навички мовлення та публічних виступів у медіапросторі.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, здобувачі повинні набути такі програмні компетентності та результати навчання:

Загальні компетентності

- ЗК 4 Здатність спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, працювати в міжнародному контексті
- ЗК 6 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, прагнення до саморозвитку
- ЗК 7 Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел
- ЗК 8 Здатність бути критичним і самокритичним
- ЗК 9 Здатність до адаптації, гнучкість
- ЗК 10 Здатність самостійно виявляти та вирішувати проблеми в професійній діяльності
- ЗК 11 Здатність працювати в команді, комунікабельність, відкритість до діалогу, вміння висловлювати й обґрунтовувати свою громадянську позицію
- ЗК 12 Цінування та повага різноманітності та мультикультурності, усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем
- ЗК 13 Здатність працювати на демократичних засадах у відповідності до етичних і правових норм, правил і документів
- ЗК 14 Здатність діяти соціально відповідально та свідомо

Фахові компетентності

- ФК 2 Вміння впроваджувати в інформаційну діяльність новітні медіатехнології, принципи і прийоми роботи в конвергентному нюзрумі
- ФК 5 Вміння застосовувати інформаційні та комунікаційні інтернет-технології в професійній діяльності, користуватися технічними засобами збору, зберігання й обробки інформації, уміти працювати з інформацією в соціальних мережах
- ФК 6 Володіння специфікою різних видів аудіовізуального медіадискурсу з метою ефективного виконання професійних завдань
- ФК 7 Вміння створювати інноваційні медіапроекти в галузі аудіовізуальних медіа та цифрової журналістики
- ФК 8 Розуміння ролі цифрової журналістики у суспільстві, відповідальності журналіста, знання професійних стандартів, дотримання норм медійної етики у власній фаховій діяльності
- ФК 9 Вміння подавати інформацію в різних мультимедійних форматах, поєднувати аудіальні, візуальні та текстуальні складові медіаповідомлення, володіння сучасними інструментами аудіовізуальної комунікації
- ФК 10 Володіння знаннями щодо роботи журналіста в надзвичайних ситуаціях і в умовах соціально-політичних конфліктів

Програмні результати навчання

- ПРН 4 Опанувати фундаментальними знаннями з основ фотомистецтва (цифрова фотозйомка, постобробка фотографій), кіномистецтва (історія та теорія кіно, кінорежисура й кіновиробництво) та телемистецтва (інтерв'ю, робота в кадрі)
- ПРН 6 Засвоїти професійні стандарти журналістської роботи, розуміти роль цифрової журналістики у суспільстві, специфіку соціальної відповідальності журналіста, вміння працювати на демократичних засадах та використовувати у практичній діяльності принципи і норми медіаетики, нормативні та правові акти, що регламентують професійну діяльність в галузі медіа

- ПРН 9 Уміти вчитися і оволодівати сучасними знаннями, прагнути до саморозвитку, вміти здійснювати пошук, оброблення та аналіз інформації з різних джерел
- ПРН 10 Набути навички самостійної роботи, виявляти ініціативу та підприємливість, бути критичним та самокритичним, вміти самостійно виявляти та вирішувати проблеми в професійній діяльності, демонструвати здатність до управління та планування часу, володіти основами організаційного та комунікаційного менеджменту
- ПРН 11 Уміти працювати в команді, бути комунікабельним, відкритим до діалогу, володіти культурою мовлення, вміти висловлювати й обґрунтовувати свою громадянську позицію
- ПРН 13 Демонструвати в роботі толерантність, повагу до різноманітності та мультикультурності, усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми, володіти технологіями блогінгу, вміти створювати проекти в галузі громадянської журналістики
- ПРН 15 Застосовувати набуті теоретичні базові та інструментальні знання для управління інформаційними процесами та розв'язання практичних завдань у галузі аудіовізуальних медіа та цифрової журналістики в умовах сучасного медіавиробництва, змістовно інтерпретувати отримані результати
- ПРН 16 Уміти подавати інформацію в різних мультимедійних форматах, володіти навичками трансмедійного сторітелінгу, створювати аудіоподкасти, візуалізувати інформацію, поєднувати аудіальні, візуальні та текстуальні складові медіаповідомлення, володіти сучасними інструментами аудіовізуальної комунікації та цифрових медіа
- ПРН 18 Спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, володіти лексиконом професійної іноземної мови, вміти працювати в міжнародному контексті, діяти соціально відповідально та свідомо, бути відповідальним за якість виконуваної роботи
- ПРН 19 Уміти розробляти стратегії медіапроекткування, проводити власні медіадослідження, вміти застосовувати на практиці та презентувати результати авторських науково-практичних досліджень і медіапроектів

Викладання дисципліни передбачає елементи дистанційного навчання у зв'язку з необхідністю дотримання норм епідеміологічної безпеки згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020 року № 211 «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2». Платформами дистанційного навчання є Zoom, Telegram і Google Apps.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Техніка мовлення

Тема 1. Основи риторики

Історія риторики. Logos. Слово. Мова. Мовлення. Поняття. Думка. Розум. Монолог і діалог. Риторика і культура мови. Літературна мова. Техніка мови. Стиль вимови і мова руху тіла. Загальна характеристика лінгвістичної риторики. Загальна характеристика аргументативної риторики. Основні закономірності риторики. Закон ступеневої послідовності. Винайдення задуму, ідеї, мети (інвенція). Добір і розташування відповідного матеріалу (диспозиція). Втілення змісту у мовні форми вираження (елокуція і елоквенція). Тренування оперативної пам'яті, запам'ятовування (меморія). Виступ, публічне виголошення промови (акція). Самоаналіз успіхів та невдач (релаксація). Медіариторика як засіб ефективного спілкування з суспільством у всіх можливих життєвих комунікаціях. Розвиток риторики від стародавніх часів до сьогодення. Зміст, мета і завдання медіариторики на сучасному етапі. Риторика в сучасних засобах масової комунікації.

Тема 2. Культура мови

Прийоми читання публіцистичного тексту. Голосові вправи на темпоритм. Класичний гексамір. Мовні такти. Логічний наголос. Донесення інформації до слухача. Читання інформаційного тексту перед мікрофоном. Робота з мікрофоном. Прийоми читання публіцистики. Розуміння вимог жанру. Різниця між інформаційним і художнім мовленням. Інтонаційні особливості того чи іншого жанру. Практичні навички роботи перед мікрофоном. Професійні якості подкастера і радіоведучого.

Розділ 2. Культура мовлення у медіапросторі

Тема 1. Мистецтво публічних виступів

Підготовка до публічного виступу. Етапи підготовки до публічного виступу. Концепція. Пошук джерел знаходження матеріалу. Вибір матеріалу. Зміст. Аргументація й критика. Види аргументів. Критичне осмислення. Вступ до промови. Способи подання матеріалу. Завершення промови. Способи запам'ятовування промови. Невербальні засоби оратора. Моделювання аудиторії. Розуміння предмета мовлення у слухачів. Стратегія виступу. Тактичні прийоми та засоби. Аналіз публічного виступу. Прийоми зацікавлення аудиторії. Мовленнєвий закон. Культура мовлення зростає по висхідній лінії від орфографічно-пунктуаційної грамотності (правильності) до стилістичної виразності, стильової доцільності, далі до комунікативної оптимальності та художньої майстерності. Прийоми публічних виступів у медіапросторі.

Тема 2. Риторика в сучасних медіакомунікаціях

Особливості мовлення на радіо і телебаченні. Риторика в повсякденному житті. Основні прийоми майстерності. Основні прийоми майстерності теле- і радіоведучого, бродкастера і аудіоподкастера. Теорія та практика розвитку навичок вільного мовного існування в різних жанрах журналістики. Акторська подача матеріалу. Закадровий текст. Публічні виступи. Аудіоетюди. Техніка мови. Робота з артикуляцією. Діафрагмальне дихання. Безшумний добір повітря. Демонстрація звучання в трьох регістрах при фізичному навантаженні.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п с	лаб	інд	с. р.		л	п с	лаб	інд	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Техніка мовлення												
Разом за розділом 1	44	8	8	–	–	28	44	2	2	–	–	40
Розділ 2. Культура мовлення у медіапросторі												
Разом за розділом 2	46	8	8	–	–	30	46	2	4	–	–	40
Усього годин	90	16	16	0	0	58	90	4	6	0	0	80

4. Теми семінарських і практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (денна форма навчання)	Кількість годин (заочна форма навчання)
	Розділ 1. Техніка мовлення	8	2
1	Основи риторики	4	–
2	Культура мови. Прийоми читання публіцистичного тексту	4	2
	Розділ 2. Культура мовлення у медіапросторі	8	4
1	Мистецтво публічних виступів	4	2
2	Риторика в сучасних медіакомунікаціях	4	2
	Разом	16	6

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин (денна форма навчання)	Кількість годин (заочна форма навчання)
1	Розділ 1. Техніка мовлення		
	Практичне завдання «Техніка мовного такту»: аудіозапис читання інформаційного тексту з необхідністю виділяти логічний наголос, уміти обирати основні слова у кожному мовному такті й дотримуватись смислових пауз у кінці кожного такту	28	40
2	Розділ 2. Культура мовлення у медіапросторі		
	Підсумкове творче завдання «Монолог»: відеосюжет, створений на основі скоромовок і частомовок	30	40
	Разом	58	80

6. Індивідуальні завдання

За дисципліною «Культура мовлення» індивідуальні завдання не передбачені.

7. Методи навчання

Для ефективного викладання навчальної дисципліни застосовуються інноваційні мультимедійні технології та елементи таких інтерактивних методів навчання як zoom-сесії, онлайн-дискусії та вебінари із залученням викладачів ЗВО з інших міст і країн, комунікативні тренінги, брейнсторм-семінари, практикуми-інтенсиви «in action», імерсивні воркшопи, практикуми з експериментального моделювання, медіаколовквіуми, медіатоки,

медіаквізи, онлайн-конференції та баркемпи, міні-пресконференції, медіадебати, онлайн-конкурси, медіатренінги в ігрових ситуаціях, що моделюють роботу журналістів у конвергентному ньюзрумі, медіастудії, пресцентрі тощо.

8. Методи контролю

Поточний контроль: усні опитування на заняттях за контрольними програмними питаннями поточної та попередніх тем; мікроконтрольні роботи, що проводяться на початку заняття; оцінювання ступеня активності студентів та якості їхніх відповідей на заняттях; тестові завдання.

Контроль виконання самостійних робіт: перевірка виконання творчих завдань (усна доповідь, есе, індивідуальні та колективні аудіопроекти та мультимедійні презентації).

Контрольна робота за розділом 1 на тему «Техніка мовного такту»: аудіозапис читання інформаційного тексту з необхідністю виділяти логічний наголос).

Підсумковий контроль (залік): презентація та захист підсумкового творчого завдання «Монолог» (відеосюжет, створений на основі скоромовок і частомовок); перевірка рівня засвоєння студентами теоретичного та практичного навчального матеріалу в цілому; вміння студента використовувати теоретичні знання при виконанні практичних завдань.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання				Залік	Сума
Розділ 1	Розділ 2	Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом		
Теми 1–8	Теми 1–8	10	60	40	100
25	25				

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Критерії оцінювання письмових відповідей на теоретичні питання екзаменаційної роботи

№ з/п	Критерії оцінювання	Кількість балів за відповідь на одне питання				
		При максимум 5 балів	При максимум 10 балів	При максимум 15 балів	При максимум 20 балів	При максимум 40 балів
1	Відповідь повна, або з однією незначною помилкою	5 балів	9–10 балів	13–15 балів	17–20 балів	33–40 балів
2	Відповідь повна, але з двома-трьома незначними помилками	4 бали	7–8 балів	10–12 балів	13–16 балів	25–32 бали
3	Відповідь не досить повна та/або із суттєвими помилками	3 бали	5–6 балів	7–9 балів	9–12 балів	17–24 бали
4	Відповідь не повна, містить суттєві помилки	2 бали	3–4 бали	4–6 балів	5–8 балів	9–16 балів
5	Відповідь майже відсутня та/або не відповідає запитанню	0–1 бал	0–2 бали	0–3 бали	0–4 бали	0–8 балів

*Критерії оцінювання якості виконання
творчого завдання та/або авторського проєкту*

№ з/п	Параметри	Максимальна кількість балів за кожним із параметрів				
		При максимум 5 балів	При максимум 10 балів	При максимум 15 балів	При максимум 20 балів	При максимум 40 балів
1	Оригінальність концепції, нетривіальність ідеї, концептуальність задуму, креативність	1	2	3	4	8
2	Авторський стиль, індивідуальний почерк	1	2	3	4	8
3	Самостійність	1	2	3	4	8
4	Застосування вмінь, навичок та інструментів роботи у галузі цифрових медіа	1	2	3	4	8
5	Технічна якість виконання	1	2	3	4	8

*Параметри, за якими оцінюється якість виконання
мультимедійної презентації*

№ з/п	Параметри	Максимальна кількість балів за кожним із параметрів				
		При максимум 5 балів	При максимум 10 балів	При максимум 15 балів	При максимум 20 балів	При максимум 40 балів
1	Змістовність, повнота представленої інформації	1	2	3	4	8
2	Структурна чіткість, послідовність, вміння виділити головне, лаконічність у подачі матеріалу	1	2	3	4	8
3	Вміле використання прийомів візуалізації тексту	1	2	3	4	8
4	Єдність стилю, вдала композиція слайду та дизайн-рішення, кольори та шрифти	1	2	3	4	8
5	Грамотність, коректність, охайність оформлення	1	2	3	4	8

*Параметри, за якими оцінюється
усний захист творчого завдання та/або авторського проекту*

№ з/п	Параметри	Максимальна кількість балів за кожним із параметрів				
		При максимум 5 балів	При максимум 10 балів	При максимум 15 балів	При максимум 20 балів	При максимум 40 балів
1	Змістовність доповіді, логіка, чіткість, послідовність	1	2	3	4	8
2	Володіння професійним лексиконом	1	2	3	4	8
3	Риторична компетентність	1	2	3	4	8
4	Вміле використання прийомів ведення академічної дискусії	1	2	3	4	8
5	Естетика презентації	1	2	3	4	8

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90–100	відмінно	зараховано
70–89	добре	
50–69	задовільно	
1–49	незадовільно	не зараховано

10. Рекомендована література

Основна література

1. Грицан Н. В. Техніка сценічного мовлення : навч.-метод. посіб. 2-ге вид., переробл. і доповн. Івано-Франківськ, 2020. 286 с.
2. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» : чинне законодавство станом на 01 січня 2020 року: Офіц. текст. Затв. Указом Президента України від 25.04.2019 р. № 2704-VIII. Голос України, 2019. 16 трав. № 90 (7096). С. 16–23.
3. Кацавець Р. С. Ораторське мистецтво : підручник. Вид. 3-тє, допов. Київ : Алерта, 2021 250 с.
4. Пантелюк М. І., Маруніч І. І., Гайдаєнко І. В. Ділове спілкування та культура мовлення. Вид 2-ге., допов. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 224 с.
5. Риторика : навч. посіб. / упор. Т. К. Ісаєнко, А. В. Лисенко. Полтава : ПолтНТУ, 2019. 247 с.
6. Тріщук О. В., Фіголь Н. М. Словник помилкового слововживання в сучасних медіа / НТУУ «КПІ». Київ : Політехніка, 2015. 300 с.

7. Яковлева А. М., Афонська Т. М. Сучасний тлумачний словник української мови. 55 000 слів. Харків : Торсінг плюс, 2010. 672 с.
8. Яцимірська М. Культура мови журналіста : навч. посіб. 2-ге вид. Львів : ПАІС, 2017. 168 с.
9. Acker M Speak With No Fear : Go from a nervous, nauseated, and sweaty speaker to an excited, energized, and passionate presenter. Sydney, NSW : Advance, Coaching & Consulting, 2019. 181 p.
10. Lucas S. The Art of Public Speaking. 13th ed. New York : McGraw-Hill Education, 2019. 388 p.

Додаткова література

1. Арістотель. Поетика. / вступ. ст. Й. У. Кобова; пер. із старогрецької Б. Тен. Київ : Мистецтво, 1967. 346 с.
2. Василенко В. А. Герман В. Академічна риторика : навч. посіб. для студ. гуманіт. ф-в вищ. навч. закл. / Сум. держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка, Сум. філ. Харк. нац. ун-ту внутр. справ. Суми : Наталуха А. С., 2011. 275 с.
3. Вжещ Я. Л. Базові категорії медіалінгвістики : медіа-мова, медіа-дискурс, медіа-текст // Нова філологія. 2014, № 60. С. 23–27.
4. Головащук С. І. Словник-довідник з українського літературного слововживання. Київ : Наукова думка, 2010. 432 с.
5. Климова К. Я. Основи культури і техніки мовлення : навч. посібник. – 2е вид., випр. і доп. Київ : Ліра-К, 2006. 240 с.
6. Кравцова І. А., Шпачук Л. Р. Основи культури і техніки мовлення: навч. посіб. Кривий Ріг : КП ДВНЗ «КНУ», 2013. 294 с.
7. Мельник Т., Струганець Л., Бобесюк О. Культура мови: від теорії до практики / Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2015. 216 с.
8. Пантелюк М. І., Маруніч І. І., Гайдаєнко І. В. Ділове спілкування та культура мовлення / Київ : ЦУЛ, 2020. 224 с.
9. Brooke C. G. Lingua Fracta : Toward a Rhetoric of New Media. New Jersey : Hampton Press, 2009. 222 p. (New Dimensions in Computers and Composition).
10. Herrick J. A. The History and Theory of Rhetoric: An Introduction. 6th ed. New York ; London : Routledge, 2017. 330 p.
11. Rice J. The Rhetoric of Cool : Composition Studies and New Media / foreword by Gregory L. Ulmer. Illinois : Southern Illinois University Press, 2007. 208 p.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відеолекції, інше методичне забезпечення

1. Методика постановки голосу. URL : <http://www.ukrbukva.net/34228-Metodika-posta-povki-golosa.html> (дата звернення: 25.08.2021).
2. Методика роботи над усвідомленістю і виразністю читання. URL : http://www.stud.com.ua/.../metodika_roboti_usvidomlenistyu_viraznisty (дата звернення: 25.08.2021).
3. Мова театру. URL : <http://www.74178953.blogspot.com/> (дата звернення: 25.08.2021).
4. Наголос в українській мові, його види. роль наголосу. URL : <http://www.subject.com.ua/textbook/mova/10klas/24.html> (дата звернення: 25.08.2021).
5. Ораторське мистецтво, ораторська майстерність. URL : <http://www.masterlev.com.ua/> (дата звернення: 25.08.2021).
6. Рідна мова : Норми наголошування. URL : <http://www.interklasa.pl/portal/dokumenty/ridna.../index.php?> (дата звернення: 25.08.2021).
7. Цифрова риторика. URL : <https://erhetoric.org/> (дата звернення: 25.08.2021).
8. Чітка дикція / Онлайн-бібліотека Товариства «Вартова башта». URL : <https://www.wol.jw.org/uk/wol/d/r15/lp-k/1102001071> (дата звернення: 25.08.2021).